

НАЦИОНАЛНА ХУДОЖЕСТВЕНА АКАДЕМИЯ
ФАКУЛТЕТ ЗА ИЗЯЩНИ ИЗКУСТВА
КАТЕДРА „СКУЛПТУРА”

Докторант: инж. Васил Любенов Канисков

**Създаване, изследване и прилагане на основни
формологични принципи в процесите на
съвременно обучение по скулптура**

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

**на дисертация
за присъждане на образователната и научна степен
“ДОКТОР”**

**по научна специалност 05.08.04
„Изкуствознание и изобразителни изкуства”**

Научен ръководител: доц. Цветослав Димитров Христов

**СОФИЯ
2012**

НАЦИОНАЛНА ХУДОЖЕСТВЕНА АКАДЕМИЯ

ФАКУЛТЕТ ЗА ИЗЯЩНИ ИЗКУСТВА

КАТЕДРА „СКУЛПТУРА”

Докторант: инж. Васил Любенов Канисков

**Създаване, изследване и прилагане на основни формологични
принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура**

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

на дисертация

за присъждане на образователна и научна степен

“ДОКТОР”

по научна специалност 05.08.04

„Изкуствознание и изобразителни изкуства”

Научен ръководител: доц. Цветослав Димитров Христов

Научно жури:

- 1. доц. д-р. Стефан Хаджиев**
- 2. доц. Цветослав Димитров Христов**
- 3. проф. Яна Рашева-Мерджанова**
- 4. проф. Свилен Стефанов**
- 5. проф. Иван Праматаров**

**СОФИЯ
2012**

Авторът на дисертационния труд е зачислен за **свободен докторант** към катедра „Скулптура” на Национална Художествена Академия – София, със заповед 01260-10/25.05.2010, считано от 01.06.2010 г. до 01.06.2013 г., във връзка с решение на Факултетен съвет при Факултет за изящни изкуства (протокол №5, от 12.05.2010 г.)

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита от катедра „Скулптура” на Национална Художествена Академия - София

Дисертационният труд е в обем от 336 печатни страници и се състои от увод, четири глави, резюме на получените резултати и приноси, публикации по дисертацията и библиография от 130 основни и допълнителни източници, от тях – 83 на кирилица, 22 на латиница, 22 електронни издания, и 13 допълнителна литература. В текста са включени 28 фигури, 12 таблици, 7 блок схеми, 2 рисунки, 1 графика и математически апарат от формули и уравнения. Номерацията на фигурите, таблиците и математическите формули, отразени в автореферата съответстват на тази от дисертацията. Към дисертационния труд е представено цветно приложение от 67 броя художествени фигури (скулптури).

Теоретичните и експериментални изследвания по дисертационния труд са направени в катедра „Скулптура” на Национална Художествена Академия – София.

Защитата на дисертационният труд ще се състои на в ателие
на Национална Художествена Академия – София, ул. Шипка № 1

Материалите по защитата са на разположение на интересуващите се в канцеларията на катедра „Скулптура” на Национална Художествена Академия – София, ул. Шипка № 1 (червената сграда).

Автор: **инж. Васил Любенов Канисков**

Научен ръководител: **доц. Цветослав Димитров Христов**

Заглавие: **„Създаване, изследване и прилагане на основни формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура”**

СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

УВОД

1. Актуалност на темата.
2. Обект, предмет, цели и задачи на дисертационния труд.
3. Методология и работна рамка на изследването.

Глава I. Състояние, същност и развитие на проблема за формата.

- I.1. Формата в творчеството на най-древните творци.
- I.2. Формата и формологичните принципи - обект на най-ранни научни изследвания.
 - I.2.1. Формата в учението на Аристотел.
 - I.2.2. Формата в учението на Сократ и Платон.
 - I.2.3. Формата в учението на Питагор.
 - I.2.4. Формата в учението на Тома Аквински.
 - I.2.5. Формата в учението на Авицена.
 - I.2.6. Формата в учението на Лукреций Кар.
 - I.2.7. Формата в учението на Авероес.
 - I.2.8. Формата в учението на Джордано Бруно.
 - I.2.9. Формата в учението на Пиер Абелар.
 - I.2.10. Формата в учението на Емануел Кант.
 - I.2.11. Формата в учението на Блез Паскал.
 - I.2.12. Формата в учението на Зигмунд Фройд.
 - I.2.13. Формата в съвременното учение за Вселената.
- I.3. Изводи.

Глава II. Теоретико-методически изследвания на Формологията и формологичните аксиоми свързани с формата.

- II.1. Научно-теоретични основи на Формологията. Формологични аксиоми и истини. Анализ на методите за изследване на формологичните аксиоми.
 - II.1.1. Научно-теоретични основи на Формологията. Формологични аксиоми и истини.
 - II.1.2. Анализ на методите за изследване на формологичните аксиоми.

II.2. Формата, формологичните аксиоми и Седемте Херметични принципа.

II.3. Същност и развитие на Формологията и формологичните аксиоми в науката.

II.3.1. Формология и формологични аксиоми във Философията.

II.3.2. Формология и формологични аксиоми в съвременната наука и изкуство.

II.3.2.1. Формология и формологични аксиоми в съвременната наука.

II.3.2.2. Формология и формологични аксиоми в съвременното изкуство.

II.3.3. Формология и формологичните аксиоми в съвременното обучение като цяло, в частност в съвременното обучение по скулптура.

II.4. Методически подход за изследване и усъвършенстване на основните формологични аксиоми в процесите на съвременното обучение по скулптура. Създаване на основните формологични принципи.

II.5. Изводи.

Глава III. Методика за изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура.

III.1. Фази на процеса на изследване, анализиране и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура. Предварително изследване и анализиране на формологичните принципи в разноизмеримите пространства и художествените форми.

III.1.1. Фази на процеса на изследване, анализиране и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура.

III.1.2. Предварително изследване и анализиране на формологичните принципи в разноизмеримите пространства и художествените форми. (Изследователска карта №1)

III.2. Изследване и анализиране на формологичните принципи на двумерните художествени форми в двумерното пространство. (Изследователска карта №2)

III.3. Изследване и анализиране на формологичните принципи на триизмерните художествени форми в тримерното пространство. (Изследователска карта №3)

III.4. Предложение за усъвършенстване на основните формологични принципи.

III.4.1. Изследване и анализиране на формологичните принципи на четири-измеримите художествени форми в четиримерно пространство. (Изследователска карта №4)

III.4.2. Изследване и анализиране на формологичните принципи на N-измеримите художествени форми в N-мерното пространство. (Изследователска карта №5)

III.4. Резултати и изводи.

Глава IV. Експериментално изследване на прилагането на методиката за изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура.

IV. 1. Методическа последователност: Избор на обект за експериментиране. Предварително изследване.

IV.1.1. Приложение на основните формологични принципи при извайване на скулптурни и художествени форми в двумерното пространство.

IV.1.2. Приложение на основните формологични принципи при извайване на скулптурни и художествени форми в тримерното пространство.

IV.1.3. Приложение на основните формологични принципи при извайване на скулптурни и художествени форми в четиримерното пространство.

IV.1.4. Приложение на основните формологични принципи при извайване на скулптурни и художествени форми в по-високо измерими пространства. Реализация.

IV.2. Събиране на данни от изследователски карти №1, 2, 3, 4 и 5 за взимане на решения за усъвършенстване на приложението на формологичните принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура

IV. 3. Резултати.

V. Заключение – Резюме на получените резултати.

V.1. Научно- приложни приноси.

V.2. Приложни приноси.

VI. Списък на публикациите по дисертационния труд.

VII. Библиография.

VIII. Приложения.

АНОТАЦИЯ

Необходимостта от решаване на методическите и практическите проблеми за създаване, изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура в катедра „Скулптура” на Национална Художествена Академия изисква изследването на условията им за функциониране, управление и приложение. Затова е изследвано състоянието, същността и проблема за формата и приложението на основните формологични принципи от Формологията, в изкуството, науката, образованието и философията.

Теоретичният анализ на същността на Формологията и формологичните истини и аксиоми е основа за разработка на методическия подход и методиката за предварително изследване на основните формологични аксиоми в процесите на съвременно обучение по скулптура, и довежда до създаването на основните формологични принципи.

Формологичните принципи са основната променлива на учебния процес в съвременното обучение по скулптура.

Направен е сравнителен анализ на методите за изследване, разработване и усъвършенстване на основните формологични принципи – техните предимства и недостатъци. Разгледани са и специфичните условия на обучение по скулптура, при прилагането на тези принципи.

Разработената методика за изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура, осигурява:

- фазите на процеса на изследване и анализиране на основните формологични принципи в процесите на обучение по скулптура;
- примерен модел на учебните процеси в съвременното обучение по скулптура;
- събиране на данни от процесите на художествено извайване на форми в изследователски карти за взимане на правилни решения за усъвършенстване на формата и учебните процеси.

При изследването, анализирането и усъвършенстването е приложен експертно-аналитичен метод, като най-ефективен за използване в процесите на съвременно

обучение по скулптура – изработения картен инструментариум, като въведените алгоритми за управление (ПИ, ПИД, ПИДД - алгоритми) подпомагат прилагането му.

Резултатите от експерименталното въвеждане показват, че „Методиката за изследване и усъвършенстване на основните формлогични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура” осигурява систематичност на експертните въздействие при изследването, анализа и предложения за усъвършенстване на художествените форми, при прилагане на основните формлогични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура в катедра „Скулптура” на Н Х А – София.

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД, АКТУАЛНОСТ.

Актуалността на дисертационния труд се определя от важноста на разглеждания проблем – създаване, изследване и прилагане на основните формлогични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура, доказана от изводите към първа глава относно състоянието, същността и развитието на проблема за формата, формлогичните истини и аксиоми в миналото и днес, и развитието на съвременното обучение по скулптура, изискващо промяна и усъвършенстване на формологичните принципи в процесите на извайване на художествени форми.

Последните 10-15 години в образователната система, като цяло, настъпиха нови промени, нарастна ролята на творците и създаваните от тях художествени форми в образованието, обществения и културен живот на човека.

Това определя разглежданата проблематика като значима, и чрез решаване на основните задачи, поставени пред дисертационния труд, актуална и полезна за изкуството, науката и образованието като цяло, за изящните изкуства и скулптурата конкретно.

НАУЧНА ЗНАЧИМОСТ И НОВОСТ

От разработените в дисертационния труд проблеми могат да се конкретизират научно-приложните приноси:

1. Разработен е методически подход за предварително изследване на основните

формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура.

2. Разработена е матрицата (таблица 1.1.2.13) за анализ на съществуващите учения за формата и формологичните аксиоми, свързани с формата.

3. Извършен е критичен теоретичен сравнителен анализ на методите за създаване, изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура.

4. Обоснован е експертно-аналитичния подход при събиране на данни за изследването на художествените форми, тяхното обработване и взимането на рационални решения, в комбинация с интуитивен и логически процес за усъвършенстване на основните формологични принципи при извайване на конкретни художествени форми, в процесите на съвременно обучение по скулптура.

5. Разработен е методически подход за изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременното обучение по скулптура, подходящ за процесите на съвременно обучение по скулптура, при извайване на художествени форми.

6. Разработена е методика за изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременното обучение по скулптура, която определя методическата последователност на съдържанието на всеки един от етапите на изследване, анализиране и усъвършенстване.

7. Разработени са модели на методическия подход.

ПРАКТИЧЕСКА ПРИЛОЖИМОСТ

Практическата приложимост на дисертацията е свързана със следните приноси:

1. Разработени са документи за събиране на необходимата изследователска информация – изследователски карти, матрици, блок-схеми на изследване и управление, с които се улеснява процесът на използване и прилагане на методиката.

2. Разработена е методическа последователност от управляващи експертни въздействия при използване на методиката, чрез която е оптимизиран процесът на експериментирането и използването.

3. Експериментирана е разработената методика в процесите на съвременно

обучение по скулптура при студентите от II курс, специалност „Скулптура” на Национална Художествена Академия – София, като по този начин е доказана нейната практическа приложимост за усъвършенстване на учебния процес при извайване на художествени форми в съвременното обучение по скулптура, чрез използване на основните формологични принципи.

4. Разработената методика може да се прилага с еднакъв успех във всеки един клон от изобразителното изкуство. Освен в Изкуството, същата методика може да се ползва и в другите клонове на научното познание и в науката като цяло.

РЕАЛИЗАЦИЯ НА РАЗРАБОТКАТА

Всички резултати от изследванията и анализа са получени лично от автора. Разработеният методически подход за предварително изследване на основните формологични принципи в съвременното обучение по скулптура е приложен върху 67 художествени форми (скулптури) типопредставителни на художествените форми извайвани в процесите на обучение по скулптура от студентите и преподавателите в катедра „Скулптура” на Национална Художествена Академия – София.

Разработената „методика за изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в съвременното обучение по скулптура” е приложена и експериментирана в катедра „Скулптура” на Национална Художествена Академия – София.

ОДОБРЯВАНЕ НА РАЗРАБОТКАТА

Дисертационният труд и части от него са докладвани и обсъждани на заседания на катедра „Скулптура” на Национална Художествена Академия – София, както и на приложни конференции. Отделни части от дисертационния труд, в неговата теоретична част, са публикувани под формата на книги, списания и на интернет страници.

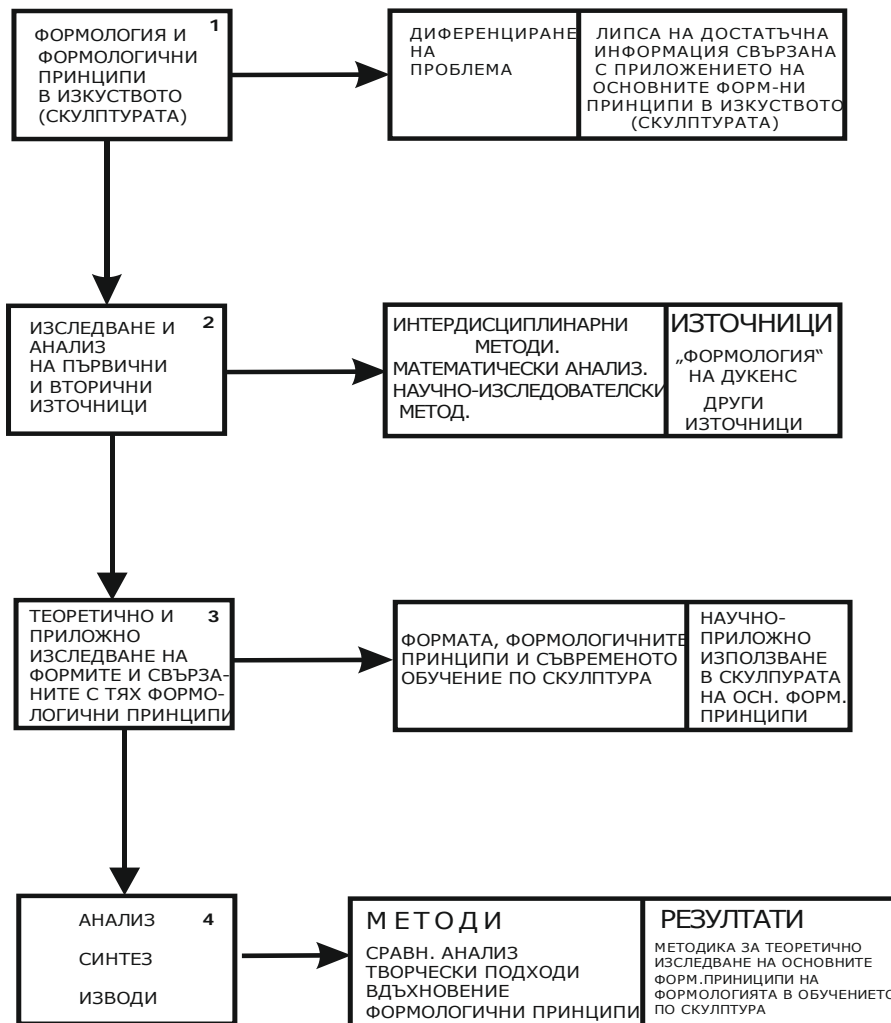
ПУБЛИКАЦИИ ПО ДИСЕРТАЦИЯТА

Във връзка с дисертационния труд са направени осем публикации – една в съавторство и останалите седем - самостоятелно.

СТРУКТУРА И ОБЕМ НА РАБОТАТА

Структурата на дисертационният труд е следната: увод, четири глави, заключение-резюме на получените резултата и приноси, библиография, списък на публикациите и приложения, оформени в самата дисертация.

В уводната част на дисертационния труд е въведена работната рамка на изследването (Фиг. I.1. Алгоритъм на изследването) и са показани етапите, през които преминава изследователския процес:

Фиг. I.2. Алгоритъм на изследването.

Първият етап от изследването представя издирване и намиране на материали и факти на базата, на които е изграден фундамента на основните формологични принципи.

През този първи етап, съвпадащ с първоначално проведените учебни занятия по дисциплината „Формология“, се достигна до визирането на факта, че липсва

достатъчно пълна информация, свързана с приложението на формологичните принципи в скулптурата в частност, както и в изкуството, като цяло. Това се явява основен **проблем** в процесите на съвременно обучение по скулптура.

През *втория етап* от изследването са прецизирани основните източници, върху които трябва да се концентрира работата по изследването на проблема. Поради факта, че тези източници, въпреки тяхната научна добронамереност, не отговарят напълно на изискванията за научен метод и подход за решаване на проблема, се наложи да бъдат събрани достатъчно исторически данни и факти, третиращи проблема, и тези факти да бъдат подредени хронологично и внимателно анализирани. За да бъде изпълнена тази стъпка, се налага навлизане в дълбочина на историческите факти с помощта на историята, философията и археологията. Целта е да се достигне до знание, датиращо от дълбока древност и неотразено в съвременната наука, което да бъде включено в настоящето изследване.

В събраните и прецизирани литературни източници, не се говори за изследвания и резултати от приложението на формологични принципи в изкуството или в кой да е негов клон. В източниците обширно е показано приложението и резултатите от прилагането на формологичните принципи във всяка една област от човешкото познание, но не и в самото изкуство. Поради тези причини е необходимо да се изведат и прецизират формологичните аксиоми от съществуващите до този момент научни данни, да се създадат формологичните аксиоми и да се предложи научното решаване на проблема.

Третият етап от изследването е свързан с въвеждането на математически модел, поставен върху основата на научен метод за обективното познание на действителността. Акцентът тук е поставен върху математическото моделиране (аналогично на моделирането в изкуството), което моделиране позволява в достатъчно пълна степен да се представят основните аспекти на системата, която се изгражда (формата и формологичните принципи). По този начин, чрез въвеждане на математически модел и научни методи, се представя знанието, във форма, която може да бъде използвана научно (изследвана, обмислена, с предложена хипотеза, приложена, проверена и оценена). Научното представяне на проблема доведе до практическо приложение –

проба, на съответното изследване не само в скулптурата и изкуството като цяло, но и в другите основни клонове на днешното научно познание.

Четвъртият етап от изследването се явява като един от най-отговорните. Той е свързан не само с практическото въвеждане на формологичните принципи в извайването на скулптурните форми, но и с методите на анализ, синтез и изводите, наложили се от тяхното приложение в скулптурата.

Дисертационният труд е в обем от 327 печатни страници съдържащи текст и 28 фигури, 12 таблици, 7 блок схеми, 2 рисунки, 1 графика и математически апарат от формули и уравнения, списък на публикациите – 1 страница, библиография от 130 основни и допълнителни източници, от тях – 83 на кирилица, 22 на латиница, 22 електронни издания, и 13 допълнителна литература - 8 страници, използвани термини и пояснения – 3 страници. Цветното приложение от 67 броя художествени фигури (скулптури) е от 67 страници. Общо - 407 страници.

II. КРАТКО ИЗЛОЖЕНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Необходимостта от правилен и обоснован избор за прилагане на основните формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура, в съответствие с извайваните едномерни, двумерни, тримерни и n-мерни (многомерни) форми от обективната реалност и принадлежащите им формологични принципи, както и наличието на нерешени докрай проблеми в тази област на изкуството са основание за избор на творчески създадените и създавани двумерни, тримерни и n-мерни художествени форми от творците - за обект на настоящата дисертационна работа.

Целта на дисертационния труд е, въз основа на анализ на досегашните научни постижения в областта на Формологията и нейните аксиоми и посредством научни изследвания с практически приложими научните методи, да се разработят и експериментират методи за изследване и приложимост на основните формологични принципи в процесите на съвременното обучение по скулптура, за осигуряване на обективни условия за ефективна творческа активност на твореца-човек (твореца-скулптор).

Постигането на целта на дисертационния труд се реализира чрез решаването на следните задачи:

1. Да се изследва състоянието, същността и развитието на проблема за формата.
2. Да се формулират основните теоретико-методически въпроси при изследванията на Формологията и формологичните аксиоми, свързани с формата и създаване на основните формологични принципи.
3. Да се разработи методика за изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура.
4. Да се реализира експериментално изследване на прилагането на методиката за изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура.

ГЛАВА ПЪРВА: СЪСТОЯНИЕ, СЪЩНОСТ И РАЗВИТИЕ НА ПРОБЛЕМА ЗА ФОРМАТА.

Предварителното изследване състоянието на формата и основните формологични принципи преминава през следните етапи:

1. Цел на изследването.
2. Условия за провеждане на изследването.

Предварителното изследване на формата и формологичните истини и аксиоми може да се осъществи, като се съберат данни за следните по-важни характеристики за тях:

- конкретен учен или субекти, занимаващите се с въпросите, третиращи формата и нейните свойства
- научно направление или философска принадлежност на понятието за форма и свързаните с нея истини и аксиоми;
- периоди (исторически, икономически, обществено-политически и пр.) от развитието на темата за формата и нейните истини и аксиоми в науката и в човешкия живот;
- отношението на другите научни схващания и философска мисъл към конкретно разглежданата тема за формологичните истини в даденото учение.

При събирането на данни по тези въпроси, както и при предварителното изследване и анализиране, могат да се ползват литературни източници и интервюта.

3. Реализация на предварителното изследване на формата и формологичните

принципи преминава през обширно и задълбочено разглеждане на развитието на проблема с формата и формологичните истини и аксиоми, и се извършва в следния хронологичен ред (времева хронология):

- Формата в творчеството на най-древните творци.
- Формата в учението на Аристотел.
- Формата в учението на Сократ и Платон.
- Формата в учението на Питагор.
- Формата в учението на Тома Аквински.
- Формата в учението на Авицена.
- Формата в учението на Лукреций Кар.
- Формата в учението на Авероес.
- Формата в учението на Джордано Бруно.
- Формата в учението на Пиер Абелар.
- Формата в учението на Емануел Кант.
- Формата в учението на Блез Паскал.
- Формата в учението на Зигмунд Фройд.
- Формата в съвременното учение за Вселената.

Разгледано е състоянието на проблема за формата, и свързаните с нея формологични истини и принципи, от най- далечни времена (палеолит) до днешни дни, с най-съвременните научни схващания за Вселената и формите в нея.

Разгледани са обстойно 13 учения и основни схващания за формата (представени в табличен вид – табл.1.1.2.13.). Относно същността ѝ, същността на формологичните аксиоми и истини, както и приложението на съответното научно схващане в науката и изкуството.

Изводи:

От направения анализ на състоянието и същността в развитието на проблема за формата и формологичните принципи в творчеството на най-древните творци, в най-ранни научни изследвания и в съвременните учения за формата във Вселената, могат да се направят следните по-важни изводи:

1. Създаването на най-ранните форми в изкуството, възникнало през палеолита е

и си остава загадка до днес. Въпреки това изкуството е един от най-трайните и основни белези на човечността от най-далечното минало до наши дни.

2. Изведена е една прецизирана дефиниция на понятието изкуство, и неразривно свързаните с него форми, крайно необходими за неговото представяне, съществуване и функциониране.

3. По един естествено убедителен начин е показано, че представянето на кое да е вид изкуство в дълбока древност, в миналото и днес става само и единствено чрез формата.

4. Всяка една форма в изкуството (независимо от вида изкуство) е звено от една верига, началото на която започва още със сътворяването на Формите във Всемира от Твореца-Бог . Много по-късно тези форми се пресъздават както от „първобитния човек” - творец (в т. нар. горен палеолит), така също и от днешните творци.

5. Изображенията (формите) на първобитното изкуство, формите в съвременните произведения на изкуството, като и формите във Всемира, създадени и създаващи се от Твореца-Бог, се подчиняват на едни и същи неизменни принципи, наречени *формологични*.

6. Чрез матрицата от таблица 1.1.2.13 за анализ на съществуващите учения за формата и формологичните аксиоми, свързани с формата се установява, че:

- проблемът с формата занимава умовете на човечеството още от най-дълбока древност;

- в основата на познанието за Земята и Вселената стоят формите, и свързаните с тях формологични истини;

- всяка една посока в разкриването научните истини за човека и Вселената води до формите създавани и пресъздавани от творците и Твореца – Бог в различни по мащаби творчески актове;

- въведен е научно проверим модел и методика за изследване на формите в кристалното, растително, животинско и човешко царства, върху основата на една Вселенска ритмика и математически зависимости. Без да се влиза в конфликт с теорията на Дарвин за произхода на формите (респ. видове) от най-низши към най-висши, чрез формологичните истини и формите, създадени от твореца-човек в

съавторство с Твореца-Бог се показва, че формите от другите царства (животинско, растително и минерално) са резултат от многомилионните годишни творчески усилия на човека и Природата. Или с други думи казано: Човекът е творец и създател на формите (видовете) от другите царства (минерално, растително и животинско), когато е работел в сътрудничество и в съавторство с Абсолюта Бог.

- доразвит е един строго научен математически модел, върху основата на научните теории на Айнщайн, геометрията на паралелните прави на Лобачевски и най-новите научни открития в света на физиката за формите във Вселената от българския учен Васил Манев, чрез които се показват с математически изрази и геометрични построения връзките между формите, създавани от Микрокосмоса (човек) и формите създавани във Макрокосмоса (Вселената), и подчинеността им на формологичните принципи.

7. Настъпва етап в развитието на човешкото съзнание, в който се налага наново преосмисляне на изкуството, формите, създавани в изкуството от твореца, и повишаващата се ролята на изкуството в еволюционните преобразования на Вселената и човека.

8. Времето изиска прецизирано и строго научно разработване на проблема с формата, създавана в творческите актове от творците, и свързаните с тях формологични принципи. Както и връзките на изкуството с останалите клонове на научното познание – философия, педагогика, дидактика, природни науки, социални науки и пр.

ГЛАВА ВТОРА: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ФОРМОЛОГИЯТА И ФОРМОЛОГИЧНИТЕ АКСИОМИ, СВЪРЗАНИ С ФОРМАТА.

Извършени са теоретични изследвания на Формологията, формологичните аксиоми и истини. Дадено е определение за науката Формология, изяснени са нейните задачи, въведени са кратки пояснения в понятийния апарат на науката.

Анализ на Методите за изследване на формологичните аксиоми, като в таблица 1. П.1.2. е дадено тяхното общо описание, предимства и недостатъци като методи.

Основният метод, който е избран за научното изследване на проблема, е **експертно-аналитичния**. Същността на експертно-аналитичния метод се състои в изследване и аналитично изучаване на различните нюанси в творческото управление на процесите в съвременното обучение по скулптура, и приложените в тях основни формологични принципи с активното участие на преподаватели, експерти и научни кадри с голяма компетентност и опит по изследваните въпроси, от катедра „Скулптура” на Националната Художествена Академия.

Теоретико-методическите изследвания на Формологията, формологичните аксиоми и истини преминават през следните изследователски стъпки (етапи), като се разглеждат:

- Формата, формологичните аксиоми и Седемте Херметични принципа.
- Формология и формологични аксиоми във Философията.
- Формология и формологични аксиоми в съвременната наука и изкуство.
- Формология и формологични аксиоми в съвременната наука
- Формология и формологични аксиоми в съвременното изкуство.
- Формология и формологичните аксиоми в съвременното обучение като цяло, в частност в съвременното обучение по скулптура.

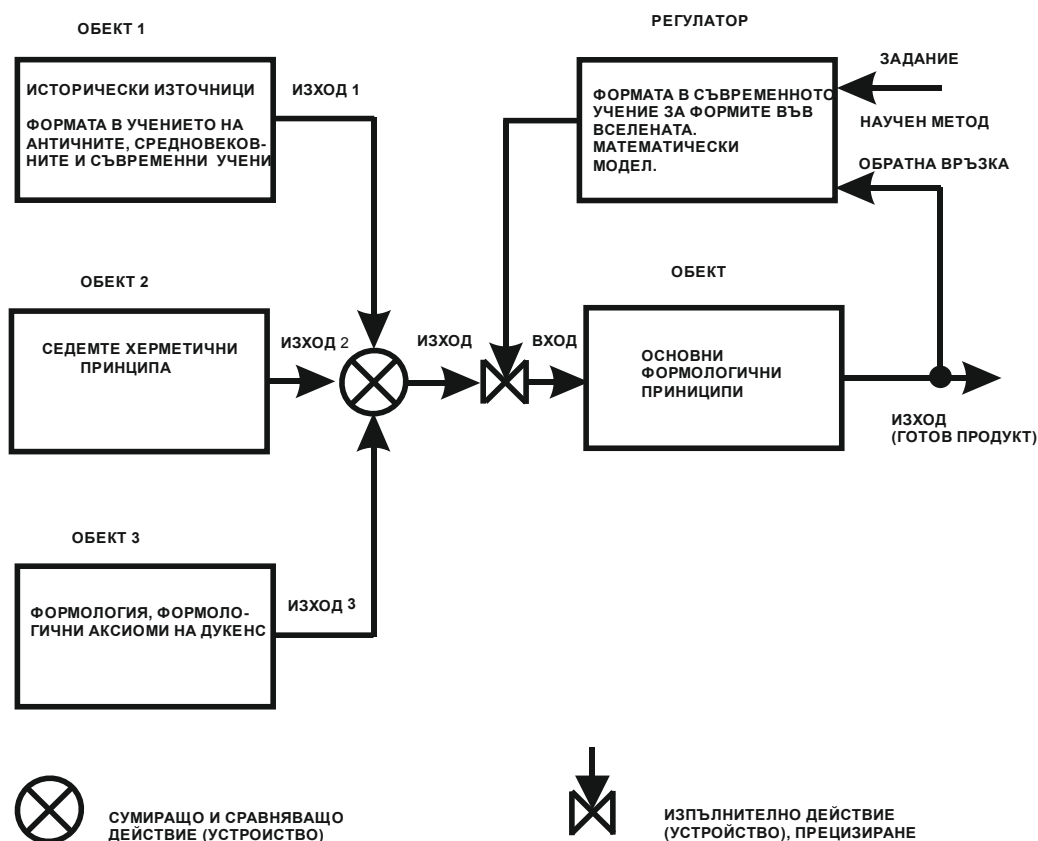
Теоретични изследвания на Формологията, формологичните аксиоми и истини имат за цел да установят текущото им състояние и тяхната пригодност за новите изисквания в процесите на съвременно обучение по скулптура.

Изследва се, основно, следното:

- връзките между Принципите във Всемира и формологичните аксиоми и истини
- наличие на формологични принципи и истини в науката, философията, изкуството и в съвременната наука и изкуство.
- мястото, разпределението и приложението на формологичните принципи и истини в съвременното обучение по скулптура.

Въведен е Методически подход за изследване и усъвършенстване на основните формологични аксиоми в процесите на съвременното обучение по скулптура, който по един логичен начин довежда до създаване на основните формологични принципи. (Блок-схема 1.

II.4.). Неова основа са изследваните данни от описаните исторически източници за формата¹, Седемте Херметични принципа² и Формологията и формологичните аксиоми на Дукенс³, като се вземат под внимание съвремените схващания за формата⁴, математическите модели за формата и експертно-аналитичния метод, върху който ляга изпълнението му.

Блок-схема 1. II.4.

на алгоритъм за създаване на основни формологични принципи

Съгласно натрупаните знания от изследваните данни, опит и алгоритъма за създаване на принципите, са формулирани следните седем основни формологични принципа (вечни истини), приложими в съвременното обучение по скулптура:

¹ Виж. гл. I. „Състояние, същност и развитие на проблема за формата”.

² Виж. т. II.2. „Формата, формологичните аксиоми и Седемте Херметични принципа”.

³ Виж. т. II.1. „Научно-теоретични основи на Формологията. Формологични аксиоми и истини.....”

⁴ Виж. т. I.2.13. „Формата в съвременното учение за Вселената”.

1. **Всяка една форма води началото си от Абсолюта**
2. **Всяка една форма във Вселената е част от Цялото**
3. **Всяка форма има свой собствен стремеж към граница.**
4. **Формите със своята граница се отделят от околната среда.**
5. **Всяка граница се стреми да се запази, чрез своя форма**
6. **Всяка форма на нещата има своето пространство и време.**
7. **Всяко нещо, което съществува, има своя форма, която се изменя с движението си в разнo-измеримото пространство.**

От извършените теоретико-методически изследвания на Формологията, формата, формологичните истини и аксиоми, както и създадените формологични принципи, можем да направим следните

Изводи:

1. Изхождайки от седемте Херметични принципа и древно-историческите корени в творческите актове за създаване на форми, както и от историческия преглед в ученията на древните мислители, ние създаваме една научна основа за изследване на въпросите, свързани с науката Формология и нейните формологични принципи, както и приложението им в съвременната наука, изкуство и обучение.

2. Формологията и нейните аксиоми, както и философията с нейните закони са неразривно свързани помежду си, като тази връзка датира още от зараждането на философията, като наука. Създаването на все по-съвършени и по-съвършени форми на обществото, които да го водят към еволюционен път на развитие е в ръцете, сърцето, ума и таланта на творците.

3. За съвременната наука светът е не докрай познаваем. Тази непознаваемост се задълбочава все по-вече и повече. Единствено, опирайки се на Формологията и нейните формологични принципи, за науката, светът става по-реален и неговите тайни все по-разкриваеми. Няма съмнение, че приложените в науката творчески умения и талант на творците способстват за изучаването докрай на Природата и Всемирните простори.

4. Формологията, заедно със своите принципи, и изкуството са органически свързани. По естествен начин всичките форми, създадени в творческите актове на

творците в миналото, днес и в бъдеще могат да се обяснят с принципите на Формологията.

5. Формологията и формологичните принципи и науката Педагогика имат взаимно покриващи се обширни области, дори без да разглеждаме в детайли първопроизхода на двете. Възпитанието и обучението се зараждат с развитието на човешкото общество, но формите създадени от изкуството на Твореца Бог и творците на земята предхождат възпитанието и обучението

6. Когато в педагогиката (възпитанието, образованието и обучението) реално и практически присъства изкуството, тогава имаме истински високо-научни постижения и еволюция в развитието на човешкото общество и всеки един негов член. В тези процеси като във фокус се събират всичките формологични принципи, и благодарение на творческите форми, извайвани от творците и творческите форми, извайвани от педагозите, се създава една бъдещност, по-точно перспектива за развитието на образованието, науката и изкуството по едни нови пътища.

7. Извършен е сравнителен анализ на методите на създаване, изследване и прилагане на основните формологични принципи в съвременното обучение по скулптура, като е избран „експертно-аналитичен”. Този метод се оказва най-адаптивен и най-удачен за съвременното обучение по скулптура и свързаните с това формологични принципи.

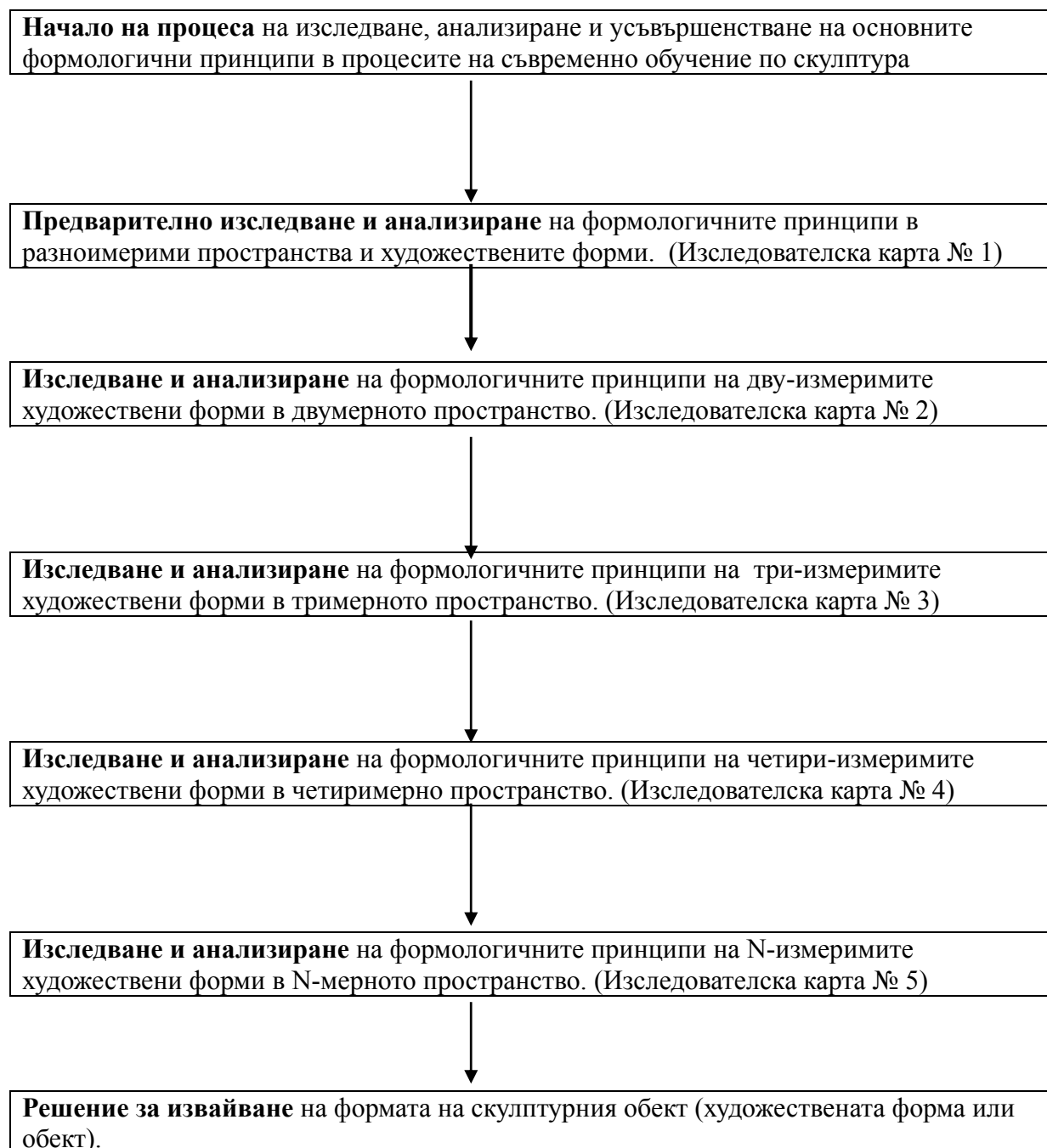
8. Изведени са общите правила за изследването, усъвършенстването и приложението на основните формологични принципи в процесите на съвременното обучение по скулптура.

9. Разработен е методически подход за изследване и усъвършенстване на основните формологични аксиоми в процесите на съвременното обучение по скулптура, който ще бъде използван за разработване на методика за изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи, в процесите на съвременното обучение по скулптура.

10. Така разработеният методическия подход ни позволи да изведем, като един естествен резултат, и основните формологични принципи на основата на формологичните аксиоми и истини.

ГЛАВА ТРЕТА: МЕТОДИКА ИЗСЛЕДВАНЕ И УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА ОСНОВНИТЕ ФОРМОЛОГИЧНИ ПРИНЦИПИ В ПРОЦЕСИТЕ НА СЪВРЕМЕННО ОБУЧЕНИЕ ПО СКУЛПТУРА.

Фази на процеса на изследване, анализиране и усъвършенстване на основните формологични принципи (виж блок схема 1. III.1.1.) в процесите на съвременно обучение по скулптура, може да се визуализира по следната схема:

Блок схема 1. III.1.1.

За нуждите на предварителното изследване и анализиране на формологичните принципи в разноизмеримите пространства и художествените форми се използва изследователска карта (Изследователска карта № 1), като в нея се събират и след това анализират следните по-важни данни по раздели:

- Вид на художествената форма, според вида изобразително изкуство.
- Начин на поставяне (закрепване) на художествена форма.
- Измеримост на художествената форма.
- Отнети степени на свобода в три-измеримото пространство:
- Природен вид на формата на изображението.
- Симетричност на формата, видове симетрия.
- Асиметричност на формата, видове асиметрия.
- Материал за изработване на художествените форми.
- Структурно-образуващи елементи на формата.
- Геометрични елементи на формата.
- Начин на представяне на художествената форма.

Видът на такава предварителна изследователска карта е показан по-долу:

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА КАРТА № 1

за

предварително изследване и анализиране на формологичните принципи
в художествените форми

1. Вид на художествената форма, според вида изобразително изкуство		
А) Живопис	да	не
Б) Графика	да	не
В) Скулптура:	да	не
а) Статуя	да	не
б) Бюст	да	не
в) Релеф (барелеф, орелеф и контрарелеф)	да	не
г) Свободностояща скулптура	да	не
д) Бижутерия	да	не
е) Светлинна скулптура	да	не
ж) Музикална скулптура	да	не
з) Фонтан	да	не
и) Конна скулптура	да	не

й) Кинетична скулптура	да	не
Г) Друг вид скулптура	да	не
2. Начин на поставяне (закрепване) на художествена форма:		
А) Свободно стояща	да	не
Б) Свободно висяща	да	не
В) Подпряна	да	не
Г) Друг вид закрепване	да	не
3. Измеримост на художествената форма:		
А) Едно-измерима (x)	да	не
Б) Дву-измерима (x, y)	да	не
В) Три-измерима (x, y, z)	да	не
Г) Четири-измерима (x, y, z, w)	да	не
Д) N-измерима (x, y, z, w, ...n)	да	не
4. Отнети степени на свобода в три-измеримото пространство:		
А) по x – завъртване и преместване	да	не
Б) по y – завъртване и преместване	да	не
В) по z – завъртване и преместване	да	не
5. Природен вид на формата на изображението:		
А) Минерални форми	да	не
Б) Растителни форми	да	не
В) Животински форми	да	не
Г) Човешки форми	да	не
Д) Друг неопределен вид	да	не
6. Симетричност на формата, видове симетрия:		
А) Сферична (минерални форми)	да	не
Б) Радиално-лъчева (растителни форми)	да	не
В) Билатерална (животински, човешки форми)	да	не
Г) Друг вид симетрия	да	не
7. Асиметричност на формата, видове асиметрия:		
А) Асиметричност при сферичната форма	да	не
Б) Асиметричност при радиално-лъчевите форми	да	не
В) Асиметричност при билатералните форми	да	не
Г) Асиметричност при други форми	да	не
8. Материал за изработване на художествените форми:		
А) Естествен	да	не
а) камък	да	не
б) дърво	да	не
в) метал	да	не
г) друг вид	да	не
Б) Изкуствен	да	не
В) Друг вид	да	не
9. Структурно-образуващи елементи на формата:		
А) Точка	да	не
Б) Права	да	не
В) Плоскост	да	не
Г) Фрактала	да	не
Д) Друг вид елемент	да	не

10. Геометрични елементи на формата:		
А) Квадрат	да	не
Б) Куб	да	не
В) Кръг, елипса, парабола, хипербола	да	не
Г) Сфера	да	не
Д) Тесаракт	да	не
Е) Друг геометричен елемент	да	не
11. Начин на представяне на художествената форма:		
А) В естествена природна среда	да	не
Б) В изложбено пространство	да	не
В) В архитектурно пространство	да	не
Г) В инсталация	да	не
Д) Друг вид представяне	да	не
12. Забележки, допълнения, заключения:		

Когато се попълни изследователската карта № 1 на базата на направените заключения (или/и забележки и допълнения) се преминава съответно към попълване и работа с изследователски карти № 2, № 3, № 4 или № 5 за съответно измеримите художествени форми и пространства. Последователността е следната:

- Изследване и анализиране на формологичните принципи на дву-измеримите художествени форми в двумерното пространство. (Изследователска карта № 2)
- Изследване и анализиране на формологичните принципи на три-измеримите художествени форми в тримерното пространство. (Изследователска карта № 3)
- Предложение за усъвършенстване на основните формологични принципи
 - Изследване и анализиране на формологичните принципи на четири-измеримите художествените форми в четиримерно пространство. (Изследователска

карта № 4)

- Изследване и анализиране на формологичните принципи на N-измеримите художествените форми в N-мерното пространство. (Изследователска карта № 5)

Забележка: при една достатъчна опитност и степен на ерудиция от страна на експертите не е необходимо да се попълва първоначално изследователска карта № 1, а се преминава към конкретната изследователска карта за съответно измеримата форма.

Резултатите от анализирането в изследователски карти № 2 и № 3 се използват при разработването на нови или усъвършенстването на старите методи за преподаване в обучението по скулптура.

Резултатите от анализирането в изследователски карти №4 и №5 се използват освен при разработването на нови или усъвършенстването на старите методи за преподаване в обучението по скулптура, също така и при усъвършенстване на формологичните принципи.

При изследването и анализирането на основните формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура предимство имат експертните методи. Те са най-бързи, не изискват голям разход на време, финансови и други средства и затова са най-подходящи за използване в процесите на обучението. Могат да се използват както от експерти пряко заетите в учебните процеси в съвременното обучение по скулптура, така също и от експерти от другите области на научното познание. Този факт допълнително разширява полето на въздействие на изследваните художествени форми в по-широки области от научното познание, не само в изкуството.

Резултати и изводи.

Предложената интерпретация на общите правила на методически подход за изследване и усъвършенстване на основните формологични аксиоми в процесите на съвременното обучение по скулптура доведе до създаване на основните формологични принципи, което направи приложимо използването на методиката в процесите на съвременно обучение по скулптура.

На тази база са формулирани следните по-важни резултати:

1. Разработена е „Методика за изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременното обучение по скулптура.”

2. В методиката са разработени:

- Фазите на процеса на създаване, изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременното обучение по скулптура;

- Проверим Модел на изследователските процеси в съвременното обучение по скулптура;

- Макет на Карта за предварително изследване и анализиране на формологичните принципи в разнo-измеримите пространства и форми (Изследователска карта № 1);

- Макет на Карта за изследване и анализиране на формологичните принципи на дву-измеримите художествени форми в двумерното пространство. (Изследователска карта № 2);

- Макет на Карта за изследване и анализиране на формологичните принципи на три-измеримите художествени форми в тримерното пространство. (Изследователска карта № 3);

- Макет на Карта за изследване и анализиране на формологичните принципи на четири-измеримите художествени форми в четиримерно пространство. (Изследователска карта № 4);

- Макет на Карта за изследване и анализиране на формологичните принципи на N-измеримите художествени форми в N-мерното пространство. (Изследователска карта №5).

3. При създаването, изследването и усъвършенстването на основните формологични принципи е използван експертно-аналитичния метод, като най-приложим за използване в процесите на съвременно обучение по скулптура.

Получените резултати позволяват да се направят следните основни изводи:

1. Разработената „Методика за изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременното обучение по скулптура може да бъде основа за задълбочени изследвания в процесите на обучение по скулптура, когато трябва да се вземе решение за усъвършенстване на процесите в съвременното обучение по скулптура.

2. Разработеният методически инструментариум (Изследователски карти № 1, 2, 3, 4 и 5) позволява пълно и прецизно събиране на необходимата информация (изходни данни от процесите на творческо извайване на художествени форми) за изследване и анализ, което служи за основа за взимане на правилни творчески решения в процесите на съвременното обучение по скулптура, и свързаните с него основни формологични принципи.

3. Тези изводи могат практически да бъдат доказани като:

- се проведе експериментално изследване на разработената „Методика за изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременното обучение по скулптура” в определено ателие по скулптура (конкретно), в другите ателиета по скулптура и/или в ателиета по изобразително изкуство (общо);

- се анализират получените резултати от експерименталното изследване и ако е необходимо да се коригира „Методика за изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременното обучение по скулптура”, така, че тя да стане и бъде приложима.

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА: ЕКСПЕРИМЕНТАЛНО ИЗСЛЕДВАНЕ НА ПРИЛАГАНЕТО НА МЕТОДИКАТА ЗА СЪЗДАВАНЕ, ИЗСЛЕДВАНЕ И УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА ОСНОВНИТЕ ФОРМОЛОГИЧНИ ПРИНЦИПИ В ПРОЦЕСИТЕ НА СЪВРЕМЕННО ОБУЧЕНИЕ ПО СКУЛПТУРА.

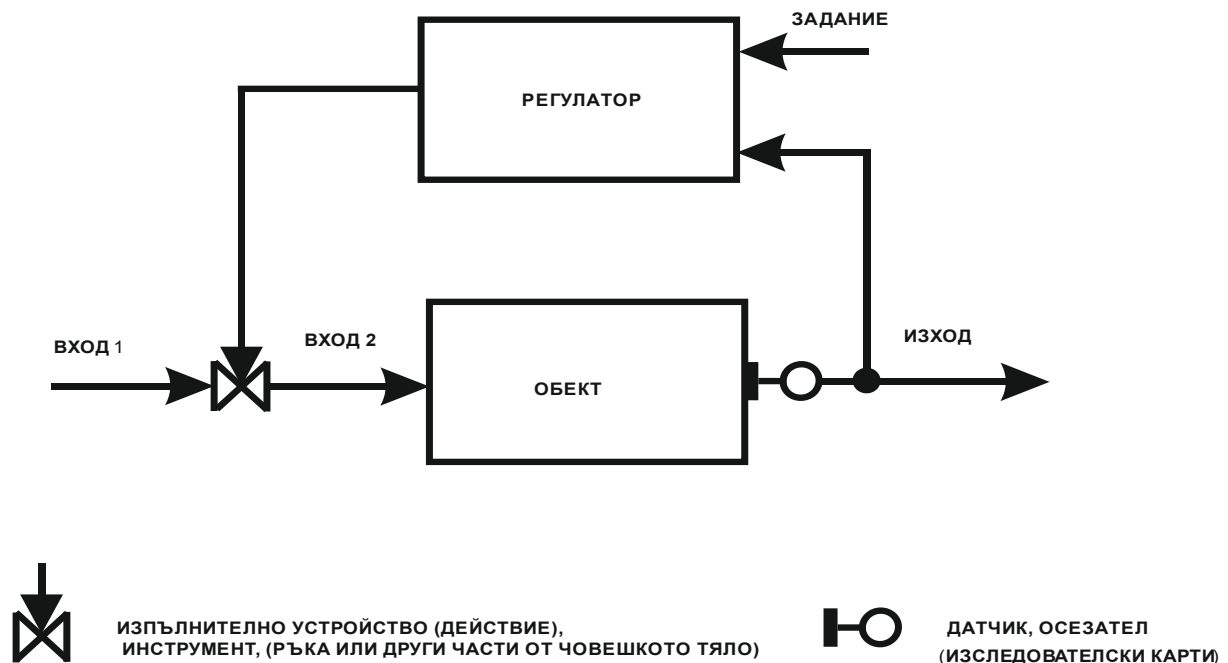
С цел доказване на приложимостта на „Методиката за изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура” и изследователските карти разработени за изследване и усъвършенстване в нея, е необходимо тяхното експериментирание. Необходимо е тази методика да се приложи и да се провери нейната практическа полезност и приложимост в конкретен курс на обучение по скулптура - (в конкретния случай II -те курсове, спец. „Скулптура”, ателие № 39 и № 40 през учебните 2011 и 2012 г.)

Методическата последователност на дейностите при експерименталното прилагане на методиката включва:

- **Предварителен етап:** при случаен или нарочен подбор на художествена форма (каква да е форма, с каква да е измеримост) за експериментално изследване е необходимо да имаме само едно единствено условие – **пространство**. (в какъвто и да е вид пространствена измеримост).

В конкретен случай: Скулптурна форма 67 от Приложения.

- Въвеждаме блок схема (1. IV. 1.) за експериментално изследване на прилагането на методиката за създаване, изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура.

Блок схема 1. IV. 1.

за

експериментално изследване на прилагането на методиката за създаване, изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура

Легенда:

Задание - съвпада с поставената задача за изобразяване на художествена форма от ръководителя - обучаващият.

Регулатор - съвкупност от обучаващи, управляващи, конструиращи, формообразуващи и творчески въздействия.

Изпълнително действие (устройство) – директно творческо въздействие върху обекта (художествената форма) посредством инструменти, човешки ръце или други органи и/или пособия, от обучавания.

Обект – сътворявана (изработвана, създавана) художествена форма (в 2, 3, 4 или N - измеримост).

Датчик, осезателно действие (устройство) – в конкретният случай: определен вид съставена и попълнена изследователска карта (от № 2 до № 5). В общият случай зрители или зрител.

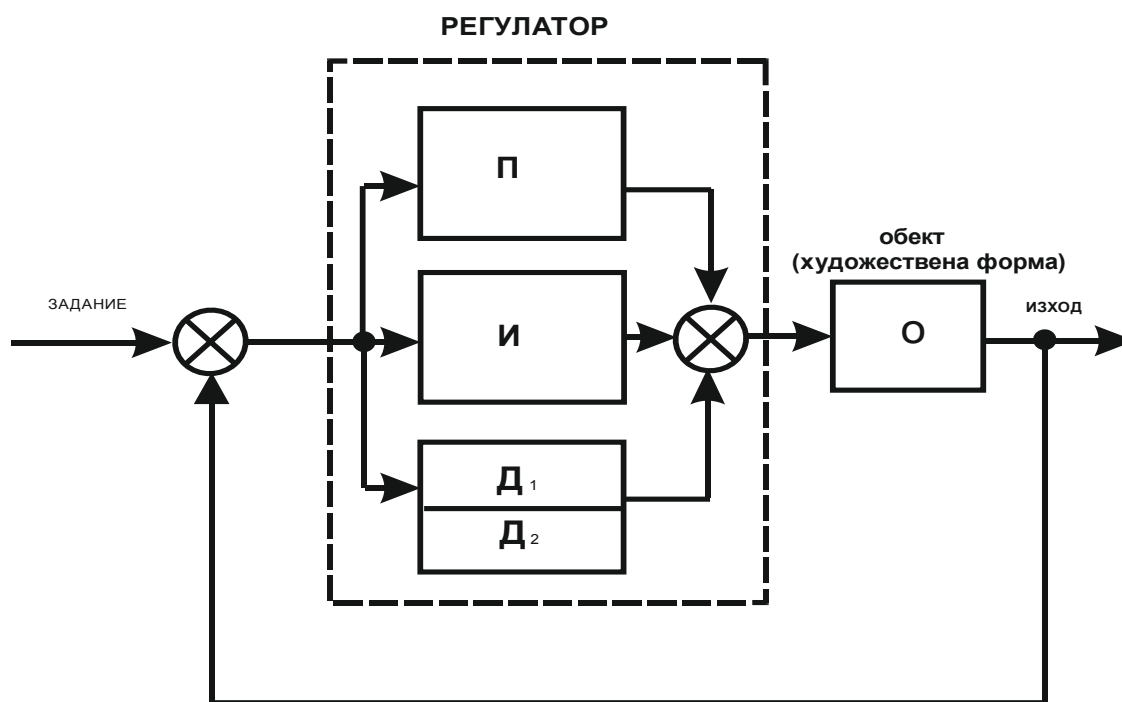
Вход 1 – изходен материал за изработване на формата.

Вход 2 – начало на обработката (въздействието) на (върху) изходния материал (или няколко вида материали).

Изход – сътворена (създадена), посредством творчески актове, художествена форма.

Тази блок схема е валидна при изграждането (сътворяването) на всеки един обект (форма) от Мирозданието на Всемира.

- **Прилагаме** блок схема 2. IV.1. за управление експерименталното изследване на прилагането на методиката за създаване, изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура (регулиращо въздействие с ПИДД закон за управление) в разно-измеримите пространства и форми.

Блок схема 2. IV.1.

за

управление експерименталното изследване на прилагането на методиката за създаване, изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура (регулиращо въздействие с ПИДД закон за управление) в разно-измеримите пространства и форми.

Легенда:

П- пропорционална съставяща (умения) (в предавателната функция K);

И - интегрираща съставяща (умения, знания) (в предавателната функция K/T_1);

Д₁- първа диференцираща съставяща (умения, знания, талант) (в предавателната функция $K/T_1(T_2+1)$);

Д₂- втора диференцираща съставяща (умения, знания, талант, творчество) (в предавателната функция $K/T_1(T_2+1)(T_3+1)$);

⊗ - сравняващо и/или сумиращо действие (устройство) (в предавателната функция входен сигнал E_n);

О – обект (художествена форма) (в предавателната функция изходен сигнал C_n)

Предавателна функция ($W(p)$) на системата (ПИДД) за експериментално изследване на

прилагането на методиката за създаване, изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи:

$$W(p) = C_n/E_n = K + K/T_1 + K/T_1(T_2+1) + K/T_1(T_2+1) (T_3+1)$$

Където:

$W(p)$ – предавателна функция

E_n – входен сигнал

C_n – изходен сигнал

K – коефициент на пропорционалност

T_1 – интегрална константа

T_2 – диференциална константа

T_3 – диференциална константа

Съставящи звена:

П- пропорционално, с предавателна функция:

$$W(p) = C_n/E_n = K$$

И- интегрално, с предавателна функция:

$$W(p) = C_n/E_n = K/T_1$$

Д₁- диференциално, с предавателна функция:

$$W(p) = C_n/E_n = K/T_1(T_2+1)$$

Д₂- диференциално (форсиращо), с предавателна функция:

$$W(p) = C_n/E_n = K/T_1(T_2+1) (T_3+1)$$

Експерименталното изследване на прилагането на методиката за създаване, изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура се извършва по съвременните методики за изследване на непрекъснати процеси (в случая творчески процеси). Творческите процеси, въпреки привидната си хаотичност и прекъснатост, погледнати от един по-широко построен научен поглед са строго синхронни, научни и непрекъснати. Тяхната привидна прекъснатост, всъщност се явява една творческа спирка, на която се натоваарват новите идеи, откриват се новите хоризонти и се жалонират новите образи на художествено-творческите форми. По тези съображения, и по своят вътрешно-системен характер на: модела, твореца (обучавания), преподавател (обучаващия), творческия

устрем, талант, художествената форма, материала за изработка на формата и т.н., се въвежда една система за контрол (автоматичен) в процесите за изработване на художествената форма, подчинена на основните формологични принципи.

Тази система притежава своя предавателна функция $W(p)$, изразена с математическото отношение на E_n – входна величина или още задание, модел, творческо хрумване, поставена задача от преподавателя, идеен проект и т.н. и C_n – изходна величина или още художествена форма, готов продукт, реализирана идея и пр., като частното на $C_n/E_n = K + K/T_1 + K/T_1(T_2+1) + K/T_1(T_2+1)(T_3+1)$.

Системата е съставена от четири динамични звена, всяко едно от тях с определена характеристика и математически израз: П- пропорционално звено (умения) (в предавателната функция K), И – интегрално звено (умения, знания) (в предавателната функция K/T_1), D_1 – първо диференциално звено (умения, знания, талант) (в предавателната функция $K/T_1(T_2+1)$) и D_2 – второ диференциално (или още форсиращо) звено (умения, знания, талант, творчество) (в предавателната функция $K/T_1(T_2+1)(T_3+1)$).

Така представената предавателна функция на системата за непрекъснато управление на процесите при извайване на художествените форми съставлява една съвкупност от умения, знания, талант и творчество – умело преплетени с опита и рутината на преподавателя, обследвана и анализирана със съответната изследователска карта. Максимално натоварената система за управление и контрол извършва непрекъснат ПИДД – закон (пропорционално-интегрално-двойно-диференциращ) на контрол. Въпреки привидно строгата йерархия на въведен контрол, системата не оказва никакво потискащо-контролиращо въздействие върху таланта и творческите импулси на твореца, освен, че активизира тяхната по-пълна изява.

- Попълваме изследователска карта за предварително изследване и анализиране на формологичните принципи в художествените форми. (Скулптурна форма 67 от Приложения.)

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА КАРТА №1

за

предварително изследване и анализиране на формологичните принципи
в художествените форми (художествена форма №67 от Приложението)

1. Вид на художествената форма, според вида изобразително изкуство		
А) Живопис	да	не
Б) Графика	да	не
В) Скулптура:	да	не
а) Статуя	да	не
б) Бюст	да	не
в) Релеф (барелеф, орелеф и контрарелеф)	да	не
г) Свободностояща скулптура	да	не
д) Бижутерия	да	не
е) Светлинна скулптура	да	не
ж) Музикална скулптура	да	не
з) Фонтан	да	не
и) Конна скулптура	да	не
й) Кинетична скулптура	да	не
Г) Друг вид скулптура	да	не
2. Начин на поставяне (закрепване) на художествена форма:		
А) Свободно стояща	да	не
Б) Свободно висяща	да	не
В) Подпряна	да	не
Г) Друг вид закрепване	да	не
3. Измеримост на художествената форма:		
А) Едно-измерима (x)	да	не
Б) Дву-измерима (x, y)	да	не
В) Три-измерима (x, y, z)	да	не
Г) Четири-измерима (x, y, z, w)	да	не
Д) N-измерима (x, y, z, w, ...n)	да	не
4. Отнети степени на свобода в три-измеримото пространство:		
А) по x – завъртане и преместване	да	не
Б) по y – завъртане и преместване	да	не
В) по z – завъртане и преместване	да	не
5. Природен вид на формата на изображението:		
А) Минерални форми	да	не
Б) Растителни форми	да	не
В) Животински форми	да	не
Г) Човешки форми	да	не
Д) Друг неопределим вид	да	не
6. Симетричност на формата, видове симетрия:		
А) Сферична (минерални форми)	да	не
Б) Радиално-лъчева (растителни форми)	да	не

В) Билатерална (животински, човешки форми)	да	не
Г) Друг вид симетрия	да	не
7. Асиметричност на формата, видове асиметрия:		
А) Асиметричност при сферичната форма	да	не
Б) Асиметричност при радиално-лъчевите форми	да	не
В) Асиметричност при билатералните форми	да	не
Г) Асиметричност при други форми	да	не
8. Материал за изработване на художествените форми:		
А) Естествен	да	не
а) камък	да	не
б) дърво	да	не
в) метал	да	не
г) друг вид	да	не
Б) Изкуствен	да	не
В) Друг вид	да	не
9. Структурно-образуващи елементи на формата:		
А) Точка	да	не
Б) Права	да	не
В) Плоскост	да	не
Г) Фрактала	да	не
Д) Друг вид елемент	да	не
10. Геометрични елементи на формата:		
А) Квадрат	да	не
Б) Куб	да	не
В) Кръг, елипса, парабола, хипербола	да	не
Г) Сфера	да	не
Д) Тесаракт	да	не
Е) Друг геометричен елемент	да	не
11. Начин на представяне на художествената форма:		
А) В естествена природна среда	да	не
Б) В изложбено пространство	да	не
В) В архитектурно пространство	да	не
Г) В инсталация	да	не
Д) Друг вид представяне	да	не
12. Забележки, допълнения, заключения:		
<p>Скулптурната форма извършва преходи в разни измеримите-пространства на форми и движения – три-измерима форма 1, четири-измерима форма 2, пет-измерима форма 3, шести-измеримата форма 4, седем-измерима форма 5 и осем-измерима форма 6, тя умело съчетава традицията с новите творчески измерения. Традицията изразена в традиционната обработката на камъка и дървото 7 във възрожденските традиции. Композиционното пространство е изпълнено с еволюционното продължение на естествените форми от Природата, и паралелните форми създадени чрез творческия труд и талант на твореца – човек.</p>		

Аналогично на горната методическа последователност се прилагат дейностите и за:

- Приложение на основните формологични принципи при извайване на скулптурни и художествени форми в двумерното пространство.
- Приложение на основните формологични принципи при извайване на скулптурни и художествени форми в тримерното пространство.
- Приложение на основните формологични принципи при извайване на скулптурни и художествени форми в четиримерното пространство.
- Приложение на основните формологични принципи при извайване на скулптурни и художествени форми в по-високо измерими пространства. Реализация.

Експертите от областите на изобразителното изкуство (в конкретния случай преподавателите и ръководителите на творческо-учебните процеси в катедра „Скулптура” на Национална Художествена Академия - София) попълвайки изследователските карти (№ 2 до № 5) и прилагайки алгоритмите за управление (ПИ, ПИД и ПИДД – закони за управление), както и отчитайки експертно художествените форми могат да вземат бързо решения за регулиращо (управляващо) въздействие, върху правилното протичане на процесите на съвременно обучение по скулптура.

Забележка: тези управляващи въздействия влияят върху техниката, сложността, технологията, степента на знания и пр. при реализиране на поставените задачи за извайване на художествена форма, но в никакъв случай не влияят върху таланта и творческите заложи на твореца (студента).

Извод: Основните формологични принципи могат да се приложат: 1. в началото на процеса на извайване на художествена форма, 2. във всеки един момент от извайване на художествената форма, 3. както и при завършена художествена форма.

Предложение за усъвършенстване:

1. Много по-ефективно е за учебният процес по скулптура (както и във всеки един учебен процес в изобразителното изкуство) да се прилагат формологичните принципи през целия процес на извайване на художествената формата.

Забележка: Това е проверено на практика в лекционните часове и в упражненията по научната дисциплина „Формология”, проведени със студентите от II курс специалност „Скулптура”.

Като критерии за оценка на степента на съвършенство на вече сътворените художествени форми при преминаването и през разно-измеримите полета на творческото пространство и степента на съдържание в тях на разно-измеримите творчески форми, мога и служат анализите от попълнените изследователски карти (№ 2 до № 5)

Забележка: Този вид приложение за изследване на завършени високо- стойности художествени форми е направен при скулптурни форми 63, 64, 65, 66 и 67 от Приложения.

Резултати.

Проведеното експериментално изследване на „Методиката за изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременното обучение по скулптура.” доказва нейната приложимост.

Могат да се формулират следните по-важни резултати:

1. Експерименталното прилагане на разработената „Методика за изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременното обучение по скулптура” в процесите на съвременно обучение по скулптура на студентите от II курс (спец „Скулптура” на Национална Художествена Академия) не наложи изменения в предварително разработеното ѝ съдържание. Това доказва правилността на теоретико-методическия подход при нейното разработване.

2. Резултатите от експерименталното въвеждане показват, че „Методиката за изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременното обучение по скулптура” осигурява систематичност на управляващите творчески въздействия от преподавателя, в процесите на съвременно обучение по скулптура на студентите от II курс (спец „Скулптура” на Национална Художествена Академия) при изпълнение на поставените им задачи за извайване на художествените форми.

3. Разработените карти (Изследователски карти № 1, 2, 3, 4 и 5) за събиране и анализиране на данни от изследването изцяло подпомагат прилагането на експертно-аналитичния метод при изследване и усъвършенстване на основните формологични

принципи в процесите на съвременното обучение по скулптура, при извайване на художествени форми в двумерното, тримерното, четиримерното и n-мерното пространства.

4. Така разработените изследователски карти (Изследователски карти № 1, 2, 3, 4 и 5), както и алгоритмите за управление (Блок схема за управление експерименталното изследване на прилагането на методиката за създаване, изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура, в разнo-измеримите пространства и форми с П, ПИ, ПИД, ПИДД – алгоритми за управление) могат да послужат и служат за събиране, анализиране и управление на данни от изработени художествени форми, във всеки един клон от изящното изкуство, които в последствие се използват за прилагането на експертно-аналитичния метод при изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на извайване на художествени образи.

5. Въз основа на проведената експертиза на процесите в съвременното обучение по скулптура, при извайване на художествени форми се формират изводи за усъвършенстване на структура на преподаване и водене на учебния процес в обучението по скулптура.

6. Така разработената методика може да се прилага с успех във всеки един клон от изобразителното изкуство.

7. Освен в Изкуството, същата методика с успех може да се ползва и в другите клонове на научното познание (напр. Педагогика, Дидактика, Биология, Химия, Физика, Медицина, Обществени науки и пр.), и в науката като цяло.

ОСНОВНИ РЕЗУЛТАТИ И ПРИНОСИ

От разработените в дисертационния труд проблеми могат да се конкретизират следните **научно-приложни и приложни приноси**:

А. Научно-приложни приноси.

1. Разработен е методически подход за предварително изследване на основните формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура.

2. Разработена е матрицата (таблица 1.1.2.13) за анализ на съществуващите учения за формата и формологичните аксиоми свързани с формата.

3. Извършен е критичен теоретичен сравнителен анализ на методите за създаване, изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура.

4. Обоснован е експертно-аналитичният подход при събиране на данни за изследването на художествените форми, тяхното обработване и взимането на рационални решения в комбинация с интуитивен и логически процес за усъвършенстване на основните формологични принципи при извайване на конкретни художествени форми, в процесите на съвременно обучение по скулптура.

5. Разработен е методически подход за изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременното обучение по скулптура, подходящ за процесите на съвременно обучение по скулптура при извайване на художествени форми.

6. Разработена е методика за изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременното обучение по скулптура, която определя методическата последователност на съдържанието на всеки един от етапите на изследване, анализиране и усъвършенстване.

7. Разработени са модели на методическия подход.

Б. Приложни приноси.

1. Разработени са документи за събиране на необходимата изследователска информация – изследователски карти, матрици, блок-схеми на изследване и управление, с които се улеснява процеса на използване и прилагане на методиката.

2. Разработена е методическа последователност от управляващи експертни въздействия при използване на методиката, чрез която е оптимизиран процеса на експериментирането и използването.

3. Експериментирана е разработената методика в процесите на съвременно обучение по скулптура при студентите от II курс, специалност „Скулптура” на Национална Художествена Академия – София, като по този начин е доказана нейната

практическа приложимост за усъвършенстване на учебния процес при извайване на художествени форми в съвременното обучение по скулптура, чрез използване на основните формологични принципи.

4. Разработената методика може да се прилага с еднакъв успех във всеки един клон от изобразителното изкуство. Освен в Изкуството, същата методика може да се ползва и в другите клонове на научното познание и в науката като цяло.

СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.

1. Канисков, В. Духовните учения и българите. Троян: Топпрес, 1999.
2. Канисков, В. Духовното лечение и българите. София: Университетско издателство „Стопанство”, 2003.
3. Kaniskov, V. The lord`s prayer as a mathematical model. Sofia: Bulga Media, 2006.
4. Канисков, В. Параметри на формите от изкуството в човешкия живот. – В: Програма за културните прояви на Община Кърджали, съвместно с „Дарик радио”, 2008.
5. Канисков, В. Формология и формологични принципи в съвременното обучение по скулптура. – В: (Доклад от научна конференция на НХА), София 2012.
6. Канисков, В. Възникване и развитие на формата, като обект на най-ранни научни изследвания. Исторически преглед. Формата в учението на Аристотел. – В: Изкуство и критика, бр. ____, 2012.
7. <http://hikari.blog.bg/izkustvo/2012/08/13/nov-model-na-vselenata>. Физическото тяло е ключът за опознаване на видимия и невидимия свят, 2012.
8. <http://www.sibir.bg/index.php>, Духовните учения и българите. 2008.